

HET BROEDSEIZOEN VAN 2016 WAS OPNIEUW DRAMATISCH.

Het broedseizoen 2015 was niet denderend maar in 2016 was het nog slechter.

In 2016 werden de coördinaten van alle nestkastlocaties in Sint-Niklaas (127) en Dendermonde (120), met een GPS: 'GPSmap60CSx' bepaald. Voor Gent (193) moet alles afgewerkt zijn voor de lente van 2017. Daarna kunnen we deze locaties op kaart brengen en in relatie brengen met groencomponenten.

Elk bezoek werd gebruikt om de deelnemer te overtuigen om in het kader van dit project steeds te laten weten of er al dan niet een broedpoging ondernomen werd. Ook een nul waarneming is in het kader van ons biodiversiteitsonderzoek belangrijk.

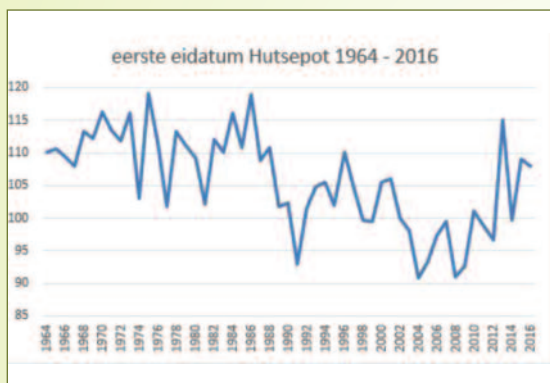

Fig. 1: De eerste eidatum van de koolmeespopulatie in het controlegebied 'hutsepot' sedert 1964.

De eerste eidatum

De 'eerste eidatum' [= de datum waarop het eerste ei gelegd wordt] vormt een belangrijke parameter voor het begin van het broedseizoen. Die datum halen we uit de wekelijkse nestkastcontroles die starten begin maart. Bekijk de eerste eidatum van onze controlepopulatie (Fig.1), die reeds opgevolgd wordt sedert 1964, dan zien we daarin 3 belangrijke periodes (Fig. 2):

- Periode voor 1990: de eerste eidatum schommelt rond 21 april.
- Periode 1991-2010: mezen vervroegen stelselmatig het broeden en in 2010 leggen ze hun eerste ei gemiddeld 11 dagen vroeger dan in de periode voor 1990. Dit kan beschouwd worden als een reactie op het vervroegen van onze lentes en zorgt in sommige jaren voor 'Mistiming' (Visser et al 2003; De Laet 2015).

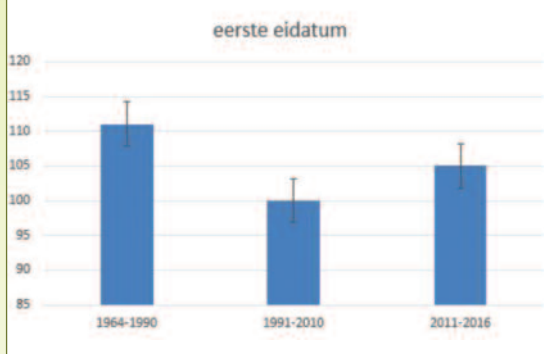

Fig. 2: De eerste eidatum in verschillende tijdsblokken. De y-as geeft het aantal dagen vanaf 1 jan.

- Vanaf 2011 lijkt het erop dat er gestreefd wordt naar een nieuw evenwicht en zitten we opnieuw rond 15 april. We zijn dus benieuwd wat de toekomst brengt.

In onze steden daarentegen starten koolmezen nog significant vroeger met broeden dan de bosmezen (Fig.3). Dit is vooral te wijten aan de hogere temperaturen in onze steden. Dit geldt ook voor de rurale mezen in onze stedelijke gebieden wat eventueel te maken heeft met de beperkte opp. van deze rurale zones.

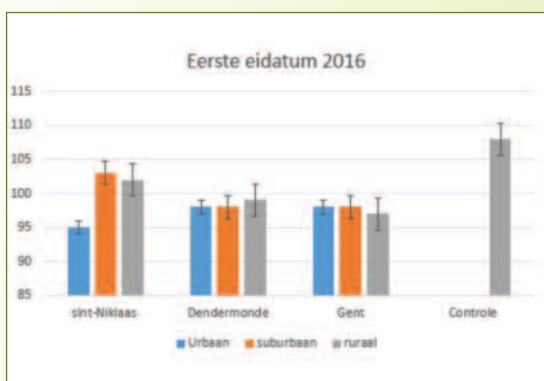

Fig. 3: De eerste datum in 2016 voor verschillende stedelijke zones (urbaan, suburbaan en ruraal) en het controlegebied

Het reproductief succes

Het reproductief succes of het aantal uitgevlogen jongen in functie van het aantal gelegde eieren, bepaald het succes van de broedsels (Fig.4). Hierbij zien we dat in de stedelijke gebieden [= tuinen] het succes van de koolmezen, zowel in 2015 als 2016, significant kleiner is dan het succes van de bosmezen.

Zijn de omstandigheden ongunstig dan zijn mezen eerder geneigd om het legsel te verlaten als de eieren pas gelegd zijn of als de jongen nog maar enkele dagen oud zijn. Afgelopen broedseizoenen werden echter veel legfels verlaten als de jongen reeds 11 -15 dagen oud waren. Verboven [1998] stelde vast dat

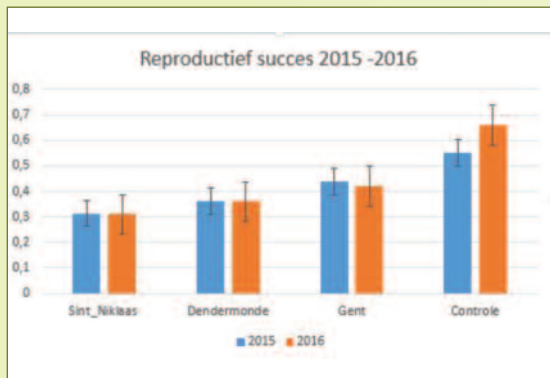

Fig. 4: Het reproductief succes van de koolmezen in de verschillende steden voor 2015 en 2016.

koolmezen alleen hun nest verlaten als het grootbrengen ervan weinig kans van slagen heeft of uiteindelijk weinig lijkt op te leveren. Dat ze grote jongen verlaten is dus eerder uitzonderlijk omdat ze reeds heel wat geïnvesteerd hebben in de jongen. Het kan natuurlijk ook zijn dat de ouders in de stad te grote inspanningen moeten leveren en er zelf het bijtje bij neerleggen.

Foto 1. 6 dode jongen van 10- 11 dagen oud

Hieruit kunnen we besluiten dat relatief weinig jonge mezen in onze steden de volgende winter halen, laat staan het volgende broedseizoen halen. We zien dan ook, tot op heden, geen juveniele stedelijke mezen in

Foto 2. Het kan ook gebeuren dat enkele jongen het niet halen

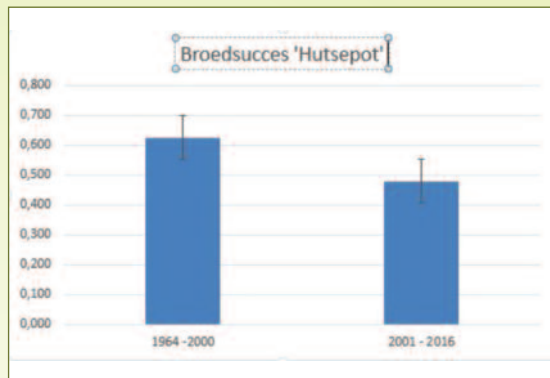

Fig. 5: het reproductief succes van Koolmezen in het controlegebied 'Hutsepot' voor en na 2000

de volgende broedpopulaties terwijl jaarlijks een aantal jonge bosmezen (22) in de volgende broedpopulatie waargenomen worden.

Het is ook opvallend dat broedende juveniele koolmezen in de steden jaarlijks vervangen worden door nieuwe juvenielen. Het lijkt er dus op dat broeden in de stad een levensbedreigende activiteit vormt (De Laet 2015). Vooral juveniele ouders ondergaan de negatieve effecten van urbanisatie. Het vergt blijkbaar van de ouders een te grote inspanning waardoor ze misschien verzwakt de winter ingaan en de kans groot is dat ze het volgende broedseizoen niet halen.

Het broedseizoen 2016 was dus opnieuw een slecht broedseizoen met vooral in de tuinen een laag reproductief succes. De bosmezen daarentegen deden het significant beter dan in 2015 (Fig.4). Toch moeten we vaststellen dat ook daar het reproductief succes lager (bijna 20%) is dan pakweg 20 jaar geleden (Fig. 5).

Waarom deze winter weinig mezen

De overleving van een jonge mees is in sterke mate afhankelijk van het uitvlieggewicht of het voedselaanbod tijdens het grootbrengen van de jongen. Optimaal is dit voor een Koolmees tussen 17 en 19 gram. In 2016 was dit voor de tuinmezen gemiddeld 13 gram en voor de bosmezen 16 gram. Mezen zijn natuurlijk sterk afhankelijk van invertebraten en ook die doen het slechter dan vroeger (pers.med. M.Alderweireld). Dit betekent dat slechts zeer weinig jonge tuinmezen de eerste 3 cruciale maanden overleefd hebben. Ook de koolmeesouders in tuinen hebben het zwaarder dan koolmeesouders in bossen. **Dat is de reden waarom we deze winter weinig jonge mezen zien in onze tuinen zodat het aangeboden winter voedsel weinig bezocht wordt.**

ABLLO VZW EN ENERGIE ID

ABLLO vzw heeft zich in haar nieuw 5 jaren beleidsplan (2017 -2021) als doel gesteld om de energiearmoede binnen haar werkgebied te beugelen. Jaarlijks komen 85 000 Vlaamse gezinnen in de problemen met hun energiefactuur. Hiervoor begeleiden we energiegroepen. Een energiegroep bestaat uit 10 -15 gezinnen die zich engageren om te besparen op Elektriciteit, gas en water. Maandelijks worden de meterstanden van gas, elektriciteit en water opgenomen en ingevoerd op Energie id., een on line platform waarop iedereen vlot zijn/haar energieverbruik kan bijhouden en opvolgen.

De deelnemers van een energiegroep van ABLLO krijgen workshops rond elektriciteit, verwarming en water en samen met Interwaas bekijken we hoe en wat structureel kan verbeteren aan de woning. ABLLO vzw heeft daarvoor een groep aangemaakt op Energie id. Op het ogenblik bestaat er al een 'energiegroep Sint-Niklaas' voor de energiegroepen in Sint-Niklaas maar ook elke burger van Sint-Niklaas kan zich hier bij aansluiten, een 'energiegroep Kruibeke' voor de energiegroepen en burgers in Kruibeke en een 'energiegroep ABLLO vzw' voor de leden van ABLLOvzw. Iedere burger kan zich registreren op www.energieid.be. Eerst klikken op groepen en zich aansluiten bij een van de 3 subgroepen van ABLLO vzw. In de toekomst zullen er zeker nog groepen bijgevoegd worden.

Dit alles past in het streven naar klimaatneutraliteit van 'Waesland klimaatland'.

Voor meer info rond energiegroepen:
jenny.delaet@ugent.be

Foto 3.: Jonge koolmezen wegen voor het uitvliegen optimaal (15dagen) tussen 17 en 19 gram.

De bosmezen overleefden beter en kunnen nu tijdens de winterperiode genieten van extra voedsel in de omgeving zodat ze gemakkelijker het volgende broedseizoen halen. Ze bestrijken nu een home range die niet verdedigd wordt en groter is dan het territorium dat verdedigd wordt tijdens het broedseizoen. Daarom zien een aantal mensen in Zwijnaarde rond ons controlebos (Bos de ghellinck d'elseghem) wel foeragerende mezen in hun tuin (tot 800 m of zelfs verder). In de loop van februari beginnen koolmezen opnieuw een territorium af te bakenen en worden een aantal jonge mezen buiten gewipt. Zij moeten dan op zoek naar een territorium in de omgeving. Sedert 2014 hebben zich 22 mezen die in het controlebos geboren zijn in de omgeving (300 m tot 3.5 km) gevestigd. Van broedende tuinmezen hebben we nog nooit (2012-2016) een juveniel terug waargenomen in een volgend broedseizoen.

Is dit alles verontrustend, we moeten het afwachten en zijn benieuwd voor het volgende broedseizoen.

Jenny De Laet,

Beleidsmedewerker ABLLOvzw/ research associate Groep Terec UGent

Wil je meer lezen:

De Laet, J. 2015: Koolmezen in Gent, Dendermonde en Sint-Niklaas: een dramatisch broedseizoen in 2015. 't Groene Waasland 192:4-7

Verboven, N. 1998 <https://nioo.knaw.nl/nl/pers/koolmezen-laten-uit-strategische-overwegingen-soms-hun-jongen-de-steek>

Visser, M.E., Adriaensen, F., Van Balen, J.H., Blondel, J., Dhondt, A.A., Van Dongen, S., Du Feu, C., Ivankina, E.V., Kerimov, A.B., De Laet, J., Matthysen, E., McCleery, R. Orell, M. & Thomson, D.L. 2003: Variable responses to large-scale climate change in European Parus populations. Proc.R.Soc.Lond. B. 270: 367-372